

Artikkeli on julkaistu FINEn juhlakirjassa Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 45 vuotta (Toim. Olli Norros, Irene Luukkonen, Erik Sirén ja Ville Raulos), Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Helsinki 2016.

Kaisa Laine
Jaostopäällikkö

Vähäinen muutos jatkuvassa vakuutus sopimuksessa

Aluksi

Vakuutuskausi kerrallaan jatkuvien vahinko- ja henkilövakuutusten vakuutusehtoja muutetaan käytännössä vuosittain. Muutoksia tehdään niin vakuutusehdoissa erikseen määritellyillä edellytyksillä kuin vakuutus sopimuslain sallimalla niin sanotulla vähäisyysperusteellakin. Vakuutusehtojen muuttamista koskevat asiakasyhteydenotot FINEn ovat viime vuosina lisääntyneet. Yhteydenotot ovat koskeneet erityisesti sairauskuluvakuutusten ehto- ja maksumuutoksia, joiden taustalla on ollut vakuutustuotteen korvausmenon kehityksestä johtuva kannattamattomuus. Vähäisyysperusteella tehtäviä muutoksia koskevat yhteydenotot ovat harvinaisempia. Tällaisia muutoksia koskevat valitukset liittyvät käytännössä lähes aina tilanteeseen, jossa vakuutuksesta on haettu korvausta ja ilmenee, että vakuutuksen ehtoja on muutettu siten, ettei haettuun korvaukseen olekaan oikeutta. Tälle on luonnollinen selitys. Vakuutus on abstrakti tuote, joka konkretisoituu vakuutuksenottajalle vakuutusmaksun ja vahinkotilanteessa maksettavan korvauksen muodossa. Vaikka vakuutusehtojen muutoksista kerrotaan vakuutuksenottajalle lähetettävässä tiedotteessa, ehtomuutosten merkitystä ei välttämättä osata arvioida, ennen kuin vahinko sattuu. Yhteydenottojen pienestä määrästä huolimatta vähäisyysperusteella tehtävät ehtomuutokset ovat kiinnostava kysymys muutosten yleisyyden vuoksi.

Kirjoitukseni aiheena ovat jatkuviin vahinko- ja henkilövakuutus- tuotteisiin vakuutuskauden vaihtuessa tehtävät, vakuutus sopimuslain 18 ja 20 a §:ssä tarkoitettut vähäiset muutokset. Tarkastelen erityisesti Vakuutuslautakunnan ratkaisukäytännön valossa, mitkä ovat laissa tarkoitettuja vähäisiä muutoksia ja millaiset muutokset ovat ei-vähäisiä ja kiel-

lettyjä. Kirjoituksen lopussa pohdin, voivatko useina peräkkäisinä vakuutuskausina tehtävät, yksittäisinä vähäisyysperusteella sallitut muutokset yhdessä muodostaa ei-vähäisen ja kielletyn muutoksen. Tarkastelun ulkopuolelle rajautuvat henkivakuutukset, joiden osalta ehtojen muuttaminen vakuutuskauden vaihtuessa on muita henkilövakuutuksia tiukemmin rajattua.

Vahinkovakuutus

Vakuutus sopimuksen ehtojen muuttamista koskevat säännökset ovat vakuutus sopimus lain (28.6.1994/586) 3 luvussa. Vahinkovakuutuksen ehtojen muuttamisedellytyksistä säädetään lain 18 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutus maksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutuksenantajalla on lisäksi oikeus tehdä vakuutusehtoihin vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutus sopimuksen keskeiseen sisältöön.

Kirjallisuudessa *Hemmo* on katsonut, että vakuutus sopimus laissa tarkoitetuilla vähäisillä muutoksilla lienee ymmärrettävä lähinnä sellaisia muutoksia, joilla ei juuri ole vaikutusta korvattavan vahingon määrittelyyn tai vakuutuksenottajan velvoitteisiin. Sallittuja muutoksia ovat ainakin sellaiset ehtoihin tehtävät muutokset, joissa muutoksen merkitys on käytännössä vain terminologinen eikä sopimuksen materiaallinen sisältö muutu. Vakuutus lautakunnan oikeusturvavakuutusta koskevassa tapauksessa VKL 428/04 oli kyse tällaisesta muutoksesta. Vakuutusehdoissa ollut määräys, jolla oli korvauspiirin ulkopuolelle rajattu uskotun miehen, pesänjakajan tai pesänselvittäjän määräämistä koskevasta asiasta aiheutuvat kulut, oli muutettu holhouslainsäädännön muutosta vastaavaksi. Edellä mainittujen lisäksi uudessa ehdossa rajattiin korvauspiirin ulkopuolelle edunvalvojan määräämistä koskevasta asiasta aiheutuvat kulut. Muutos oli pelkästään terminologinen ja siten sallittu.

Tapauksessa, jossa vakuutuksenantajan laatimiin ehtoihin on päätyntä kirjoitus- tai ehtojen laatijan ajatusvirhe, tämän virheen korjaaminen saattaa olla vakuutuksenantajan näkökulmasta vähäinen muutos. Näin voi useimmiten olla myös vakuutuksenottajapuolen näkökulmasta, mutta poikkeuksetonta tämä ei ole. Kuluttajansuojalain 4 luvun 3 §:n (16.12.1994/1259) mukaan jos tässä laissa tarkoitettu sopimuksen ehto on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön, ja ehdon merkityksestä syntyy epä tietoisuutta, ehtoa on tulkittava

kuluttajan hyväksi. Vastaavansisältöinen on vakiosopimusoikeudellinen epäselvyyssäntö, jonka mukaan vakioehtoja epäselvyytapauksissa tulkitaan laatijansa vahingoksi. Muutenkin sopimuksen sanamuoto on lähtökohtana sopimuksen tulkinnassa, mikäli sopijaosapuolten yhteistä tarkoitusta ei ole osoitettavissa.

Vakuutuslautakunnan oikeusturvavakuutusta koskevassa tapauksessa VKL 485/13 oli kyse tilanteesta, jossa vakuutetulla oli kaksi vahingonkorvausriitaa liittyen omakotitalon parvekkeiden virheellisestä vedeneristyksestä aiheutuneisiin vesivahinkoihin. Vakuutusyhtiö oli myöntänyt asiassa oikeusturvaedun, mutta katsonut, että riidat olivat yhdessä yksi vakuutustapahtuma, jolloin käytettävissä oli yksi vakuutusmäärä kahden sijasta. Vakuutusehtojen mukaan kyseessä oli yksi vakuutustapahtuma mm. silloin, kun vakuutetulla oli useita riita-, rikos- ja hakemusasioita, jotka perustuivat samaan tapahtumaan, olosuhteeseen, oikeustoimeen tai oikeudenloukkaukseen. Vakuutuslautakunta katsoi ratkaisusuositukseensa, että riidat voitaisiin vakuutusehdon sanamuodon mukaan katsoa yhdeksi vakuutustapahtumaksi vain siinä tapauksessa, että vakuutetulla olisi samaan olosuhteeseen perustuen sekä riita-, rikos- että hakemusasioita. Koska vakuutetulla ei tapauksessa VKL 485/13 ollut samaan tapahtumaan (parvekkeen virheelliseen vedeneristykseen) liittyviä rikos- eikä hakemusasioita, lautakunta katsoi, ettei riitoja voinut käsitellä yhtenä vakuutustapahtumana, vaan molempiin tuli myöntää erillinen oikeusturvaetu. Tapauksessa oikeusturvavakuutuksen vakuutusehdot poikkesivat tavanomaisesta. Tavallisemmin ehdoissa todetaan kyseessä olevan yksi vakuutustapahtuma silloin, kun vakuutetulla on samaan olosuhteeseen liittyviä riita-, rikos- tai hakemusasioita. Vakuutusehdon muotoilussa lienee ollut kyse ehtojen laatijan virheestä; vakuutusyhtiön tarkoituksena on ollut, että kaksi samaan olosuhteeseen perustuvaa riitaa muodostavat yhden vakuutustapahtuman. Kuitenkin, mikäli tällainen ehdoissa oleva virhe haluttaisiin korjata, kyseessä ei varmaankaan olisi vähäinen muutos – tapauksen VKL 485/13 kaltaisissa olosuhteissa vakuutetun asianajokuluihin käytettävissä oleva rahamäärä puolittuisi ehtomuutoksen myötä.

Vakuutuslautakunnan käytännössä on kiinnitetty huomiota sen vakuutus tuotteen kokonaisturvaan, jonka ehtoja ollaan muuttamassa. Esimerkiksi kotivakuutus on tyypillisesti kattava palvelukokonaisuus, jolla pyritään antamaan turvaa perheen koko omaisuudelle: vakuutukseen sisällytetään yleisesti asuin-, huvila- ja talousrakennuksia sekä koti- ja huvilairtaimistoja. Tapauksessa VKL 743/95 pidettiin sallittuna muutoksena koti-

vakuutukseen otettua uutta rajoitusehtoa, jonka mukaan vakuutuksesta ei enää korvattu urheiluvälineelle aiheutunutta vahinkoa tilanteessa, jossa väline on rikkoutunut käytettäessä sitä tarkoitukseensa. Tapauksessa VKL 663/96 autovakuutuksen ehtoihin oli vakuutuskauden vaihtuessa otettu määräys, jonka mukaan ajoneuvoon kiinteästi asennetut radio-, kasetti- ja CD-soittimet olivat vakuutuksen kohteena enintään 3.000 markan arvosta. Ennen muutosta ehtoihin ei ollut sisältynyt enimmäiskorvausmäärää näiden laitteiden osalta. Vakuutuslautakunta totesi, että vakuutus sopimuksen keskeinen sisältö oli korvata autolle aiheutuneet, vakuutusehdoissa korvattaviksi luetellut vahingot. Auton varusteet olivat vakuutuksessa liitännäisinä, ja niiden arvo on yleensä vähäinen verrattuna auton arvoon. Huomioiden vakuutuksen antama turva kokonaisuudessaan vakuutusehdon muutosta oli pidettävä sallittuna, vähäisenä muutoksena. Lautakunnan perusteluista voinee päätellä, että samansisältöinen ehtomuutos voi olla sallittu perinteisessä, laajemmassa vahinkovakuutus tuotteessa, kuten vakuutetun tavanomaisen kotirtaimiston kattavassa kotivakuutuksessa tai em. tapauksessa kyseessä olleessa autovakuutuksessa, mutta kielletty uudemmantyyppisessä suppeassa ns. tuotevakuutuksessa, jonka kohteena on tyypillisesti vain yksi esine, kuten vaikkapa silmälasit tai matkapuhelin.

Arvioitaessa uuden rajoitusehdon merkitystä sopimuskokonaisuudelle Vakuutuslautakunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, miten jo ennen sopimusmuutosta voimassa olleet rajoitusehdot ovat rajoittaneet vakuutuksen korvauspiiriä. Tapauksessa VKL 245/11 oikeusturvavakuutuksen sopimusehtoihin oli vakuutuskauden vaihtuessa lisätty uusi rajoitusehto, jonka mukaan vakuutuksesta ei enää korvattaisi vakuutetulle aiheutuvia kustannuksia asiassa, joka liittyy yhteisomistukseen ja sen purkamiseen. Vakuutuslautakunta totesi, että yksityishenkilön oikeusturvavakuutuksen keskeisenä sisältönä oli korvata vakuutetulle aiheutuvia kustannuksia siitä, että hän yksityishenkilön ominaisuudessa joutuu tai uhkaa joutua asianosaiseksi oikeudenkäyntiin. Vakuutuksiin sisältyy kuitenkin runsaasti rajoitusehtoja, jotka rajaavat korvauspiirin ulkopuolelle sellaisia riita- ja rikosasioita, joihin yksityishenkilöt usein joutuvat. Useat yhteisomistukseen tai sen purkamiseen liittyvät riita-asiat oli tosiasiallisesti rajattu vakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle muilla rajoitusehdoilla jo ennen ehtomuutosta. Ehtomuutos ei siten tuonut merkittävää rajoitusta korvauspiiriin verrattuna muutosta edeltävään tilanteeseen. Muutosta oli pidettävä sallittuna, vähäisenä muutoksena.

Vanhan, vuoden 1933 vakuutuslainsäädännön (12.5.1933/312) ajalta olevassa kuluttajavalituslautakunnan tapauksessa 93/38/1996 oli kyse kotivakuutuksen ehtoihin otetusta ehtomuutoksesta koskien polkupyörän varkausvahinkojen korvattavuutta. Vakuutuksessa oli aiemmin ollut rajoitusehto, jonka mukaan polkupyörän varkausvahinko korvattiin ainoastaan silloin, kun pyörä oli vahinkohetkellä lukittu. Vakuutuksen ehdot olivat 1.7.1992 jälkeisestä eräpäivästä muuttuneet siten, että polkupyörän varkaus oli korvattava vain silloin, kun se oli vahinkohetkellä lukittu vahinkovakuutusyhtiöiden hyväksymällä turvalukolla. Vuoden 1933 vakuutuslainsäädännössä ei ollut nykyisen vakuutuslainsäädännön 18 §:n kaltaista säännöstä vakuutusehtojen muuttamisesta. Markkinatuomioistuimen ratkaisun 1991:12 nojalla oli kuitenkin katsottu, ettei vakuutusyhtiö voinut yksipuolisesti pelkällä ilmoituksella ja kuluttajalle irtisanomismahdollisuuden varaamalla tehdä vakuutuslainsäädännön olennaisia muutoksia. Sen sijaan pienemmät muutokset olivat tällaisella menettelyllä sallittuja. Kuluttajavalituslautakunta katsoi, ettei tehty ehtomuutos ollut olennainen, koska kotivakuutuksesta oli jo aiemminkin korvattu vain lukittun pyörän varkaus. Kysymyksessä oli siten sallittu muutos.

Vakuutuksenottajan päävelvoitteena vakuutuslainsäädännössä on vakuutusmaksun maksaminen. Tämän päävelvoitteen sisällön muuttaminen ei voine koskaan olla hyväksyttävä vähäisyysperusteella. Vakuutuslainsäädännön käytännössä muutoksen ei-sallittavuuteen on vaikuttanut se arvio, mikä merkitys tehdyllä ehtomuutoksella on sopimuskokouksen kannalta ja mikä on vakuutetun omaisuuden tyyppillinen käytötarkoitus.

Tapauksessa VKL 699/97 oli kyse vapaaehtoisen autovakuutuksen alueellisen voimassaolon rajoittamisesta. Vakuutukseen ehtoihin oli vakuutuskauden vaihtuessa lisätty uusi varkausturvan voimassaoloa koskeva rajoitusehto, jonka mukaan varkausturva ei ollut enää voimassa entisen Neuvostoliiton alueella, Puolassa eikä Albaniassa. Vakuutuslainsäädännön katsoi, että kyseessä oli merkittävä rajoitus vakuutuksen alueelliseen kattavuuteen. Vakuutuksen ehdoissa ei ollut määritelty edellytyksiä sopimuksen muuttamiselle. Vakuutuslainsäädännön katsoi, ettei kyseessä ollut lain sallima vähäinen muutos, vaan kielletty muutos. Ehto oli siten mitätön.

Vakuutettavan omaisuuden ominaisuuksilla, toisin sanoen omaisuuden tyyppillisellä käytötavalla ja tähän tunnetusti liittyvien riskien luonteella voi olla merkitystä sen arvioinnissa, onko vakuutusehtoihin vähäisyysperusteella tehty muutos sallittu. Tapauksessa VKL 592/05 oli

moottoripyörän vapaaehtoisen vakuutuksen sopimusehtoihin lisätty vakuutuskauden vaihtuessa rajoitusehto, jonka mukaan vakuutuksesta ei korvata vahinkoa, joka on aiheutunut ajettaessa moottoriradalla. Vakuutettujen käsityksen mukaan vakuutusehdon muutosta oli pidettävä vähäistä suurempana huomioiden mm. sen, että moottoripyörillä yleisesti käydään harjoittelemassa ajotaitoja moottoriradoilla ja sen, että erityisesti kyseessä olleen kaltaisilla, urheilullisilla moottoripyörillä käydään muutenkin harjoittelemassa moottoriradoilla. Vakuutuslautakunta katsoi, ettei tehtyä muutosta voinut pitää vakuutussopimuslain 18 §:n tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Kyseessä oli siten kielletty muutos, ja ehtoa oli pidettävä mitättömänä.

Henkilövakuutus

Henkilövakuutuksen osalta ehtojen muuttamista koskevat säännökset sisältyvät vakuutussopimuslain 20 a §:ään, jonka 1 momentin mukaan henkilövakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja ei kuitenkaan saa muuttaa sen vuoksi, että vakuutetun terveydentila on vakuutuksen ottamisen jälkeen huonontunut, eikä sen vuoksi, että vakuutustapahtuma on sattunut. Pykälän 3 momentissa annetaan vakuutuksenantajalle vahinkovakuutusta vastaava oikeus tehdä vakuutuksen ehtoihin vähäisiä muutoksia ilmoitusmenettelyllä vakuutuskauden vaihtuessa.

Arvioitaessa, onko vähäisyysperusteella tehty jatkuvan henkilövakuutuksen muutos sallittu, on Vakuutuslautakunnan käytännössä kiinnitetty huomiota siihen, kuinka ehtomuutos vaikuttaa vakuutuksen korvauspiiriin ja käytettävyyteen. Tapauksessa VKL 249/96 katsottiin, että sairauskuluvakuutuksen asiakaskortin poisto oli sallittu muutos, koska vakuutuksen korvauspiiri ei rajoittunut aiempaan verrattuna ja maksusitoumusmenettely oli käytettävissä. Vastaava, uudempi ratkaisu on VKL 11/14. Tämän ratkaisun perusteluissa lautakunta totesi, että sairausvakuutuksen keskeisen sisällön muodostavat yksilöityjen sairaanhoitokulujen korvaaminen vakuutetulle ja tätä vakuutuksen korvauspiiriä määrittävät sopimusmääräykset. Asiakaskortin poistaminen kohdistui lähinnä vakuutuksenantajan sivuvelvoitteeseen järjestää korvaustoiminta tietyllä tavalla. Tällä perusteella muutosta pidettiin sallittuna.

Henkilövakuutuksen kohteena on fyysinen henkilö. Vakuutettavaan riskiin vaikuttaa siten mm. vakuutettavan henkilön terveydentila. Ratkaiseva on terveydentila sinä ajankohtana, jona vakuutushakemus annetaan tai lähetetään vakuutusyhtiölle. Riskiä selvitetään muun muassa vakuutuksen hakijan täyttämällä terveystarkastuksella. Näin ollen intressi vanhan henkilövakuutuksen pitämiseen voimassa on suurimmillaan niillä vakuutetuilla, joilla on vakuutusaikana ilmennyt uusia sairauksia. Vakuutuslainsäädännön 20 a §:n 1 momentissa onkin kiellettyä muuttaa vakuutuksen ehtoja sillä perusteella, että vakuutetun terveydentila on huonontunut tai vakuutustapahtuma on sattunut. Nykyisen vakuutuslainsäädännön yhtenä tavoitteena olikin sellaisten vakuutettujen aseman parantaminen, joiden terveydentila heikentyy vakuutusaikana. Vakuutuslautakunnan käytännössä kielletyksi muutoksiksi on katsottu muun muassa muutoksia, jotka ovat omiaan heikentämään erityisesti terveydentilaltaan heikoimpien vakuutettujen asemaa.

Vakuutuslautakunnan tapauksessa VKL 201/07 oli kyse tilanteesta, jossa alun perin vakuutetun 25-vuotispäivään voimassa olevaksi sovitun yksityistapaturma- ja sairausvakuutuksen ehtoja oli muutettu siten, että vakuutus päättyy vakuutetun täyttäessä 20 vuotta. Vakuutuslautakunta piti vakuutusturvan voimassaoloa viidellä vuodella lyhentävää ehtomuutosta olennaisena etenkin sellaisten vakuutettujen kohdalla, joilla on vakuutusaikana ilmenneitä, vakuutuksesta korvattavia pitkäaikaisia sairauksia. Tällaisille sairauksille ei käytännössä alkuperäisen vakuutuksen päätyttyä saa enää uutta vakuutusturvaa. Vakuutusehtomuutosta pidettiin kiellettyinä ja mitättömänä. Tapauksessa VKL 349/06 sairausvakuutuksen aiemmin sairauskohtainen omavastuu oli muutettu vakuutuskausikohtaiseksi. Tämäkään muutos ei Vakuutuslautakunnan mukaan ollut laissa tarkoitettulla tavalla vähäinen. Muutos oli siten kielletty ja mitätön. Sairauseräkohtaisen omavastuun muuttaminen vakuutuskausikohtaiseksi vaikuttaa eniten juuri kroonisesti sairaiden (ja eniten korvausmenoja aiheuttavien) vakuutettujen asemaan.

Kiellettyinä on pidetty myös muutosta, joka vaikuttaa olennaisesti vakuutuksen käytettävyyteen. Vapaaehtoisen henkilövakuutusturvan tarpeen yhtenä syynä ovat terveydenhoidon tehostuminen ja kallistuminen sekä julkisen sektorin tarjoaman sairaanhoidon puutteet – kaikkia palveluita ei ole saatavilla, ja joidenkin saaminen voi kestää huomattavankin pitkiä aikoja. Tapauksessa VKL 30/07 yksityistapaturmavakuutuksen ehtoja oli vakuutuskauden vaihtuessa muutettu siten, että vakuutusyhtiöllä oli oikeus valita hoitolaitos, jossa tapaturman johdosta suoritettavat tut-

kimus- ja hoitotoimenpiteet tehtäisiin, ellei tämä aiheuttanut vakuutetuille kohtuutonta hankaluutta. Aiemmin vakuutettu oli saanut vapaasti valita haluamansa hoitopaikan. Vakuutuslautakunta katsoi ratkaisusuosituksessaan, että vakuutusyhtiö oli ehtomuutoksella tosiasiallisesti varannut itselleen oikeuden määrätä vakuutetun hakeutumaan korvauksen saamiseksi yhtiön valitsemaan hoitopaikkaan, mikä ehtokohdan perustella saattoi olla myös julkisen sektorin hoitolaitos. Yksityistapaturmavakuutuksen olennainen merkitys on yleensä se, että vakuutettu pääsee nopeasti hoitoon haluamaansa hoitopaikkaan. Ehtomuutosta ei pidetty laissa tarkoitettuna vähäisenä muutoksena.

Tapauksissa, joissa korvattavien sairaanhoitokulujen tai vakuutusurvan piiriin kuuluvien sairauksien piiriä on supistettu, oikeuteen muuttaa vakuutusehtoja vähäisyysperusteella on suhtauduttu Vakuutuslautakunnan käytännössä kielteisesti.

Sairauskuluvakuutusta koskevassa tapauksessa VKL 776/04 vakuutuksen ehtoihin oli otettu uusi rajoitusehto, jonka mukaan erilaisista terapi-oista (esimerkiksi psykoterapiasta) aiheutuneita kustannuksia ei korvata. Muutos oli tehty vähäisyysperusteella. Vakuutuslautakunta piti ehtomuutoksia niin laajoina, ettei kyse ollut vakuutussopimuslain tarkoittamasta vähäisestä muutoksesta. Tapauksessa VKL 198/12 oli kyse rintaimplanttien aiheuttaman arpikudoksen poistamisesta aiheutuneiden kulujen korvaamisesta sairauskuluvakuutuksesta. Sairauskuluvakuutuksen alkuperäisissä ehdoissa oli korvauspiirin ulkopuolelle suljettu kosmeettiset leikkaukset muilta osin, paitsi tapaturman aiheuttamien vammojen korjaamiseksi kolmen vuoden kuluessa tapaturmasta tehtyjen leikkausten osalta. Vakuutusehtoihin oli 1.1.2008 alkaen tehty muutos, jonka mukaan vakuutuksesta ei korvattu kosmeettisesta tai plastiikkakirurgisesta hoidosta tai leikkauksesta eikä niiden aiheuttamista komplikaatioista tai myöhemmistä korjaustoimenpiteistä lukuun ottamatta korvattavaksi mainittuja plastiikkakirurgisen hoidon kustannuksia. Vakuutuslautakunta katsoi, ettei ehtomuutos, jolla kaikki plastiikkakirurgiset toimenpiteet suljettiin vakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle, ollut vakuutussopimuslain tarkoittama vähäinen muutos.

Matkustajavakuutusta koskevassa tapauksessa VKL 449/08 oli kyse nikamavälilevytyrän hoidon ja välilevytyrystä aiheutuneen matkan keskeytymisen korvaamisesta. Vakuutuksen ehtoihin oli otettu muutos, jonka mukaan vakuutuksesta ei enää korvattu vakuutustapahtumasta riippumattonta sairautta, vammaa, vikaa tai tuki- ja liikuntaelimestön rappeutumista, vaikka se olisi ollut oireeton ennen tapaturmaa, eikä akillesjän-

teen repeämää, nikamavälilevyn, vatsan ja nivusalueen tyrää, ellei vamma ollut aiheutunut tapaturmasta, jossa tervekin kudus vaurioituisi. Muutosta edeltäneiden vakuutusehtojen perusteella nikamavälilevytyrä olisi tullut korvattavaksi matkasairautena, mikäli välilevyrappeumataudin oireita ei olisi ilmennyt ennen matkaa tai kroonisen sairauden äkillisenä ja odottamattomana pahenemisena, mikäli oireita olisi ollut jo ennen matkaa. Lisäksi matkan keskeytymisen korvaamista koskevaa vakuutusehtoa oli muutettu siten, että oikeus korvaukseen syntyi, kun keskeytyminen aiheutui vakuutetun vakavasta matkasairaudesta tai -tapaturmasta. Aiemmin korvattavuuden edellytyksenä oli ollut vakuutetun vakava, äkillinen ja odottamaton sairaus, tapaturma tai kuolema keskeytymisen syynä, mikä tarkoitti, että myös vakuutetun kroonisen sairauden äkillisestä ja odottamattomasta pahenemisesta aiheutunut matkan keskeytyminen korvattiin. Vakuutuslautakunta totesi, että matkustajavakuutus otetaan nimenomaan korvaamaan matkatapaturmista ja -sairauksista aiheutuvia kustannuksia ja menetyksiä. Ehtomuutoksella oli rajattu vakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle huomattava joukko sellaisia sairauksia, joista voi ilmetä ensioireita vasta matkan aikana tai jotka voivat matkan aikana pahentua. Lautakunta piti tehtyjä muutoksia vakuutusturvan keskeiseen sisältöön vaikuttavina. Kyse ei siten ollut vakuutus sopimuslaissa tarkoitetusta vähäisestä ehtomuutoksesta.

Henkilövakuutustuotteiden kirjo on monimuotoinen. Perinteisten, laajojen tapaturma- ja sairauskuluvakuutusten rinnalle on tullut suppeampia tuotteita, jotka antavat turvaa vain yksittäisen riskin ja muutamien vahinkoseurausten varalta. Esimerkiksi yksityistapaturmavakuutus on Suomessa tyypillisimmin vakuutus, johon voidaan valita kuolemantapauskorvaus, työkyvyttömyyskorvaus (päiväraha), haittakorvaus ja hoitokulukorvaus. Suppeammissa vakuutuksissa ei välttämättä korvata lainkaan hoitokuluja, vaan vakuutusehtojen mukaisen tapaturman satuttua ja ehdoissa määritellyn vahinkoseurauksen aiheuduttua maksetaan etukäteen määritelty kertakorvaus esimerkiksi kotiaavusta, luunmurtumasta, sairaalapäivistä tai pysyvästä haitasta taikka kuolemantapauskorvaus, hautajaisapua tai koulutustukea vakuutetun lapselle. Kuten edellä on jo vahinkovakuutuksen osalta pohdittu, myös henkilövakuutusten osalta lienee niin, että turvan laajuus vaikuttaa muutosten sallittavuuteen vähäisyysperusteella. Alun perinkin suppeampaan vakuutukseen tehtävään ehtomuutokseen saatetaan suhtautua kielteisemmin kuin sisällöltään asiallisesti samansisältöiseen muutokseen laajemman vakuutuksen kohdalla.

”Ketjutettujen muutosten” sallittavuus

On periaatteessa mahdollista, että useina eri vuosina tehdyt, itsessään vähäisyysperusteella sallitut muutokset muodostavat yhdessä kokonaisuutena sellaisen muutoksen alkuperäisen sopimuksen ehtoihin, ettei tällainen muutos olisi vähäisyysperusteella hyväksyttävä. Vakuutuslautakunnasta ei löydy käytäntöä tämän tyyppisissä asioissa. ”Ketjutettujen muutosten” sallittavuutta voidaan arvioida ainakin yleisen sopimusoikeuden, vakuutus- ja kuluttajansuojalainsäädännön tavoitteiden sekä hyvän vakuutustavan valossa.

Sopimusoikeuden peruseriaate on sopimuksen sitovuus, mikä merkitsee, että sopimus velvoittaa osapuolet toimimaan jatkossa sopimuksessa määritellyllä tavalla. Tällöin osapuolilla on mahdollisuus luottaa sopimuksen mukaisen kehityksen toteutumiseen. Sopimusten aikaperspektiiveissä on kuitenkin merkittäviä eroja. Joissakin sopimuksissa osapuolet täyttävät sopimusvelvoitteensa välittömästi. Toisissa taas perustetaan osapuolten välille toistaiseksi voimassa oleva yhteistoimintasuhde. Tällaisessa sopimuksessa olosuhteiden muutokset sopimuksen tekemisen jälkeen saattavat johtaa siihen, että sopimuksen alkuperäinen sisältö muuttuu – molempien tai jommankumman osapuolten kannalta – epä-tarkoituksenmukaiseksi. Ongelma on käsillä silloin, kun sopimuksen muuttamistarve on yksipuolinen. Kestosopimuksen muuttaminen tai suorastaan irtisanominen voi aiheuttaa haittaa toiselle osapuolelle, joka on suunnitellut toimintansa sopimuksen jatkuvuutta silmällä pitäen. Vakuutus- ja kuluttajansuojalainsäädännön tavoitteiden mukaan sopimussuhde kestää vuosia tai jopa vuosikymmeniä.

Vakuutuslautakunnan tapauksissa VKL 162/15, 294/15 ja 380/15 oli kyse tilanteesta, jossa vakuutusyhtiö muutti sairauskuluvakuutusten sopimusehtoja siten, että vakuutusmaksua korotettiin viidellä prosentilla, vakuutukseen otettiin ehto, jonka mukaan yhtiöllä oli oikeus ohjata vakuutettu tutkimukseen tai hoitoon valitsemalleen palveluntuottajalle ja rajoitusehtoihin tehtiin useita lisäyksiä, laajennuksia ja muutoksia. Muutosten perusteena oli vakuutuksen yleisissä sopimusehdoissa muutospäätökseksi määritelty korvausmenon muutos. Vakuutuslautakunta totesi perusteluissaan, etteivät vakuutusehdot sanamuotonsa nojalla rajoittaneet sitä, kuinka laajoja sopimusehtojen sisältöä koskevia muutoksia vakuutusyhtiöllä oli kyseisen perusteen nojalla oikeus tehdä vakuutus- ja kuluttajansuojalainsäädännön tavoitteiden mukaan sopimussuhde kestää vuosia tai jopa vuosikymmeniä.

muksen sisällön olennaisesti muuttuessa muutosta ei ole toteutettu ilmoitusmenettelyllä, vaan sopimuksen jatkaminen uudistetuin ehdoin on edellyttänyt asiakkaalta nimenomaista tahdonilmaisua. Tämä vastasi myös sopimusoikeudessa noudatettua käytäntöä, jonka mukaisesti uuden sopimuksen solmiminen edellyttää molempien sopijapuolten hyväksymää nimenomaista tahdonilmaisua. Vakuutuslautakunta katsoi, että Suomen voimassa oleva sopimusoikeus huomioon ottaen vakuutus-sopimuslain 20 a §:n ja tarkasteltavien sopimusehtojen sisältö ei oikeuta vakuutusyhtiötä tekemään vakuutus-sopimukseen sellaista kokonaisu-muutosta, jonka seurauksena koko vakuutus-sopimuksen sisältö muuttuisi olennaisella tavalla.

Edellä selostetuista Vakuutuslautakunnan ratkaisusuosituksista ilme-ne ajattelutapa, jonka mukaan vakuutuksenottajan odotusta vakuutus-sopimuksen sisällön pysymisestä ainakin olennaisilta osin ennallaan tulee suojata. Sellaisessakin tilanteessa, jossa muodollisesti täyttyvät vakuutus-sopimuslain ja sopimusehtojen mukaiset edellytykset ehtojen muuttami-selle – vakuutus-sopimukseen on otettu lain 20 a §:ssä tarkoitettu yksilöi-ty peruste, jolla ehtoja voidaan muuttaa, tällainen peruste on käsillä ja aiotun muutoksen laajuus vastaa muutoksen perustetta – sopimusoikeu-den yleiset opit rajoittavat muutosten tekemistä. Tällaisessa tilanteessa vakuutuksenantaja voi käytännössä vapautua tappiollisesta vakuutus-kannasta vain koko kannan irtisanomisella. Vakuutus-sopimuslain 16 §:n (14.5.2010/426) 2 momentin mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus hyvän vakuutustavan mukaisella perusteella irtisanoa jatkuva vahinkova-kuutus päätymään vakuutuskauden lopussa. Lain 17 a §:n (14.5.2010/426) mukaan vastaava oikeus on sellaisen tapaturma- ja sai-rausvakuutuksen osalta, jossa vakuutusmaksu on sovittu suoritettavaksi säännöllisin väliajoin (vakuutusmaksukausittain). Irtisanomisperusteen osalta 17 a §:n 2 momentissa on vielä täsmennetty, ettei irtisanomisen peruste saa olla vakuutetun terveydentilan huonontuminen tai vakuutus-tapahtuman sattuminen. Lainkohtien esitöiden mukaan hyvän vakuutus-tavan mukainen irtisanomisperuste voi sekä vahinko- että sairaus- ja ta-paturmavakuutusten osalta olla se, että vakuutustuote on muuttunut kokonaisuudessaan kannattamattomaksi. Yksittäisen vakuutus-sopimuk-sen kannattamattomuus on sallittu irtisanomisperuste vahinkovakuutuk-sen osalta.

Jos vakuutuksenantaja irtisanoo kannattamattoman vakuutuskannan, tarjotaan tällöin yleensä samalla vakuutuksenottajille uutta vakuutusta muutetu-in ehdoin. Vakuutuksenantajan kannalta tällaiseen menettelyyn

sisältyy kuitenkin niin sanottu negatiivisen valikoitumisen riski erityisesti henkilövakuutuksen osalta. Tarjotun uuden vakuutuksen muutetuilla ehdoilla ottanevat yleisimmin ne, joilla vakuutuksen tarve on suurin, toisin sanoen sellaiset vakuutetut, joilla on jo entuudestaan sairauksia, joiden osalta vakuutusyhtiön vaihtaminen merkitsisi todennäköisesti yksilöllisiä rajoitusehtoja tai jotka voisivat kokonaan estää uuden vakuutuksen myöntämisen. Toisaalta ”hyvät” asiakkaat eli sellaiset asiakkaat, jotka sairastavat vähiten, lienevät irtisanomistilanteessa taipuvaisempia vaihtamaan vakuutusyhtiötä. Negatiivisen valikoitumisen riski sekä kokonaisen vakuutuskannan irtisanomiseen liittyvät prosessikustannukset vaikuttavat luonnollisesti vakuutusyhtiön toimintaan siten, että sopimusehtojen muutokset pyritään tekemään ilmoitusmenettelyä käyttämällä. Asiakkaan eli vakuutuksenottajan kannalta vakuutuksenantajan velvollisuus irtisanoa vakuutus voi toki aiheuttaa vaivaa (ja passiivisen, postiaan huonosti tarkkailevan asiakkaan kohdalla jopa sen riskin, ettei irtisanomista havaita ja jäädään ilman vakuutusturvaa).

Kuluttajaoikeuden lähtökohtana on kuluttajan suojaaminen suhteessa elinkeinonharjoittajaan. Suojan tarpeen perustana on epätasapaino kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa. Kuluttajasopimuksissa käytetään tyyppillisesti myyjäpuolen (vakuutus sopimuksissa vakuutuksenantajan) yksipuolisesti laatimia sopimusehtoja. Ehtojen vakioituminen on ollut kuluttajansuojasääntelyn olennainen peruste. Nykyistä vakuutus sopimus lakia säädettäessä pyrittiinkin vakuutus sopimuksen osapuolena olevan kuluttajan aseman parantamiseen. Lain esitöissä kiinnitettiin huomiota siihen, että aiempi vakuutus sopimus laki sisälsi etupäässä vakuutuksenottajan velvoitteita koskevia säännöksiä. Vakuutuksenottajan oikeuksista tai vakuutuksenantajan velvollisuuksista ei juuri säädetty. Tämä oli johtanut monessa vakuutus sopimuksessa epätasapainoon sopijaosapuolten välillä. Esitöissä kiinnitettiin huomiota siihen, että kuluttajavakuutuksissa käytetään pääosin vakuutuksenantajan laatimia vakiosopimusehtoja, joiden sisältöön kuluttaja tai tähän rinnastettava elinkeinonharjoittaja ei voi vaikuttaa. Tämän vuoksi vakuutus sopimus laki säädettiin pakottavaksi tällaisen vakuutuksenottajapuolen hyväksi. Nytemmin pakottavuutta on laajennettu käsittämään myös muut luonnolliset ja oikeushenkilöt, jotka ovat vakuutuksenantajan sopijapuolena rinnastettavissa kuluttajaan.

Vakuutusyhtiön velvollisuus noudattaa toiminnassaan hyvää vakuutustapaa ilmenee vakuutusyhtiölain 25 luvun 1 §:n (20.3.2015/ 303) 1 momentista. Lainkohdan mukaan Finanssivalvonnan tehtävä on valvoa,

että vakuutusyhtiöt noudattavat vakuutustoimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja hyvää vakuutustapaa. Hyvän vakuutustavan sisältöä laki ei tarkemmin määrittele, eikä asiaan ole otettu kantaa myöskään lain esitöissä. *Wuolijoki* katsoo, että hyvässä vakuutustavassa on kysymys muusta kuin yleisestä velvollisuudesta noudattaa lakeja ja muita säädöksiä. Mikäli tämä olisi hyvän vakuutustavan sisältö, ei velvollisuudesta noudattaa hyvää vakuutustapaa olisi tarpeen säätää erikseen. Kyse ei myöskään ole yritysetiikasta. Hyvä vakuutustapa on pikemminkin viimesijainen argumentti, jonka valossa vakuutuksenantajan toimintaa tarkastellaan, jos laki vaikenee asiasta. Hyvä vakuutustapa ei tarkoita pelkästään lojaliteettivelvollisuutta tietyssä vakuutussopimussuhteessa, vaan se saattaa velvoittaa myös sellaiseen käyttäytymiseen, joka on kannatettavaa oikeuspoliittisesta tai muusta asiakkaansuojaan välittömästi liittymättömästä syystä.

Myös Vakuutuslautakunnan käytännössä hyvä vakuutustapa on argumenttina noussut esiin muun muassa tilanteissa, joissa laki vaikenee tai sen sisältö on epäselvä.

Tapauksessa VKL 447/08 (uudelleen käsittelyratkaisu) oli kyse vakuutusyhtiön korvauskäsittelyn hyvän vakuutustavan mukaisuudesta. Vakuutusyhdistys oli asian ensimmäisessä käsittelyssä katsonut, että autovahingon aiheuttanut henkilö, joka oli vakuutuksenottajana olleen osakeyhtiön toimitusjohtajan puoliso, voitiin vakuutussopimuslain 33 § 1 momentin 3 kohdan mukaisesti samastaa vakuutuksenottajaan. Vakuutuslautakunnan katsottua ratkaisusuosituksessaan, ettei kyseisen lainkohdan mukainen samastamisedellytys täyttynyt, vakuutusyhtiö antoi uuden korvauspäätöksen, jossa se vetosi vakuutussopimuslain 33 § 1 momentin 1 kohdan samastamisedellytykseen. Vakuutuslautakunta totesi, että hyvä vakuutustapa edellyttää sitä, että vakuutuksenantaja ilmoittaa kielteisessä korvauspäätöksessään kaikki ne tiedossaan olevat perusteet ja lainkohdat, joihin päätös perustuu. Uusiin perusteisiin vetoamista korvauskäsittelyn jatkuessa lautakunta piti hyvän vakuutustavan mukaisena silloin, kun uudet kieltäytymisperusteet ilmenevät alkuperäisen korvauspäätöksen jälkeen saaduista lisäselvityksistä tai tilanne muutoin on se, ettei uuteen kieltäytymisperusteeseen ole voitu vedota vielä alkuperäistä korvauspäätöstä tehtäessä. Lautakunta totesi edelleen, että vakuutuksenantajat ovat vakuutussopimuslain järjestelmän asiantuntijoita. Tämän asiantuntija-aseman vuoksi Vakuutuslautakunta piti perusteltuna, että vakuutuksenantajat kantavat riskin korvauskäsittelyssään sattuvista lain tai sopimusehtojen tulkintavirheistä. Lautakunta totesi, että uusi korva-

uspäätös oli tehty, koska aiemmassa korvauspäätöksessä oli tapahtunut virhe lain tulkinnessa. Lautakunta piti tämän kaltaista kieltäytymisperusteen muuttamista lautakunnan lausunnon johdosta hyvän vakuutustavan vastaisena ja siten kiellettyinä ja suositti vakuutusyhdistystä korvaamaan vahingon.

Vastuuvakuutusta koskevassa tapauksessa VKL 419/09 vahingonkäräsinyt oli esittänyt vastuuvakuutuksessa vakuutettuna olevalle yritykselle vahingonkorvausvaatimuksen, jonka yritys oli edelleen ohjannut vastuuvakuutuksen myöntäneen vakuutusyhtiön käsiteltäväksi. Samanlaisesti oli käräjäoikeudessa vireillä vahingonkorvausta koskeva, vakuutettun yrityksen ja toisen yrityksen välinen riita, jonka perusteena oli sama seikasto (konsulttitoimeksiannon hoito) kuin edellä mainitussa vahingonkorvausvaatimuksessa. Vakuutusyhtiö ilmoitti vahingonkäräsinelle käsittelevänsä vaatimuksen, kun riita-asiaa koskeva tuomio olisi lainvoimainen. Varsinaista päätöstä ei annettu. Tuomion tultua lainvoimaiseksi vahingonkäräsinyt vaati korvaussuoritusta vakuutusyhtiöltä. Yhtiö kieltäytyi maksamasta korvausta katsoen, että vahingonkäräsinen oikeus vahingonkorvaukseen vakuutettuna olevalta yritykseltä oli vanhentunut, joten korvausta ei tullut maksaa myöskään vastuuvakuutuksesta. Vakuutuslautakunta piti vakuutusyhtiön menettelyä hyvän vakuutustavan vastaisena, kun otettiin huomioon, että yhtiö oli itse ilmoittanut vahingonkäräsinelle ottavansa kantaa vahingonkorvausvaatimukseen siinä vaiheessa, kun samaa asiaa koskeva oikeudenkäynti olisi päättynyt. Tällä perusteella lautakunta katsoi, ettei yhtiö voinut vanhentumiseen vedoten kieltäytyä käsittelemästä vahingonkäräsinen korvausvaatimusta.

Tapauksessa VKL 54/14 oli kyse vakuutuslainsäädännön takautumisoikeutta koskevan 75 § 1 momentin pakottavuudesta suhteessa vahingon aiheuttajaan. Kyseisen lainkohdan mukaan vakuutetun oikeus vaatia kolmannelta henkilöltä korvausmäärä, jonka vakuutuksenantaja on hänelle suorittanut, siirtyy vakuutuksenantajalle vain, jos kolmas henkilö on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta taikka on lain mukaan velvollinen suorittamaan korvausta huolimattomuudestaan riippumatta. Ennen 1.11.2010 tapahtunutta lainmuutosta laki oli pakottava muun vakuutetun ja vakuutuskorvaukseen oikeutetun kuin vakuutuksenottajan sekä kuluttajan tai tähän rinnastettavan elinkeinonharjoittajan hyväksi. Pakottavuudesta ei ollut säädetty sellaisen henkilön hyväksi, jonka aiheuttaman vahingon vakuutuksenantaja on korvannut ja jota kohtaan vakuutuksenantaja sittemmin esittää takautumisvaatimuksen. Vakuutusyhtiöt olivat kuitenkin yleisesti noudattaneet

käytäntöä, jonka mukaan vakuutuslainsäädännön 75 §:stä ei yleisissä sopimusehdoissa poikettu yksityishenkilön vahingoksi. Tapauksessa VKL 54/14 palovahingon korvauksen kiinteistövakuutuksen yleisissä sopimusehdoissa oli kuitenkin ehtomääräys, jonka mukaan kun vakuutusyhtiö suorittaa korvausta vahingosta, josta joku muu on voimassa olevan oikeuden mukaan korvausvastuussa, vahingon kärsineen oikeus vaatia korvausta vahingon aiheuttajalta siirtyy vakuutusyhtiölle. Yhtiö esitti tämän ehtokohdan nojalla takautumisvaatimuksen törkeää lievemmillä huolimattomuudella vahingon aiheuttaneelle yksityishenkilölle. Vakuutuslautakunta piti takautumisvaatimuksen esittämistä hyvän vakuutustavan vastaisena ottaen huomioon muun muassa vakuutusyhtiöiden yleisesti noudattaman käytännön ja katsoi, ettei kiinteistövakuutusyhtiöllä ollut takautumisoikeutta vahingonaiheuttajaa kohtaan.

Vakuutuslainsäädännön sanamuoto ei kiellä niin sanottua ketjutettua muutosta eli ehtojen vähittäistä muuttamista siten, että vakuutuskauden vaihtuessa tehdään itsessään vähäisenä pidettäviä muutoksia, jotka kokonaisuutena muodostavat ei-vähäisen muutoksen. Vakuutuslainsäädäntö on kuitenkin pakottavaa oikeutta kuluttajan ja eräiden muiden kuluttajaan rinnastettavien tahojen hyväksi. Lailla pyritään suojaamaan vakuutuslainsäädännön heikompaa osapuolta eli vakuutusnottajaa. Vakuutuslainsäädännön ja yleisemmin kuluttajansuojalainsäädännön tavoitteiden valossa on ongelmallista ajatella, että ketjutetut muutokset olisivat aina sallittuja.

Sopimusoikeuden lähtökohtana on, että sopimukset on pidettävä. Sopimusoikeudella on oikeus luottaa siihen, että sopimus toteutuu sellaisenaan kuin osapuolet ovat siitä sopineet. Vakuutuslainsäädännössä tämä tarkoittaa sitä, että vakuutusnottaja maksamalla sovitun vakuutusmaksun saa hyväksyä vakuutuskirjan ja -ehtojen mukaisen vakuutusturvan. Kuluttajasopimuksissa elinkeinonharjoittajan toimesta tapahtuva yksipuolinen ehtojen muuttaminen on sallittua vain siinä tapauksessa, että muutos on sopimuksen ehdoissa etukäteen määriteltujen edellytysten mukainen. Vakuutuslainsäädäntö sallii lisäksi ilman ehtotukea vähäiset muutokset vakuutuskauden vaihtuessa. Huomioitava on, että vaikka tehtävät muutokset sinänsä muodollisesti täyttävät vakuutuslainsäädännön ja sopimusehtojen edellytykset, ei sellaisia muutoksia, jotka merkitsisivät vakuutuslainsäädännön olennaista muuttumista alkuperäiseen sopimukseen verrattuna, voida tehdä ilmoitusmenettelyllä. Sopimuksen sisällön olennainen muuttaminen edellyttää muutosten toteuttamista irtisanomalla vakuutuslainsäädäntöä ja tarjoamalla tilalle uutta vakuutusta uudistetuina

ehdoin. Tämä ajattelutapa rajoittanee myös ketjutettujen muutosten käyttömahdollisuutta.

Vakuutuksenantajalla on velvollisuus noudattaa toiminnassaan paitsi lakia ja viranomais määräyksiä, myös hyvää vakuutustapaa. Hyvää vakuutustapaa on käytetty argumenttina tilanteissa, joissa laki on aukollinen tai epäselvä. Näkisin, että ketjutetut muutokset voisivat olla hyvän vakuutustavan vastaisia ja sillä perusteella kiellettyjä, kun otetaan huomioon lainsäädännön heikompaa osapuolta suojaavat tavoitteet.

Lopuksi

Vakuutus sopimukseen vakuutuskauden vaihtuessa tehtävien muutosten sallittavuutta tai kiellettyyttä arvioitaessa on ongelmana, että laki ja sen esityöt jättävät avoimeksi, mitä vähäisellä muutoksella tarkoitetaan. Tällaisia muutoksia koskevaa lautakunta-aineistoakin on niukalti, ja tapaukset koskevat aina jotakin yksittäistä ehtomuutosta. Tapauksista ei aina voi tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä. Niin vahinko- kuin henkilövakuutuksenkin osalta on selvää, että pelkästään teknisluontoiset muutokset, joilla lähinnä parannetaan ehtotekstin luettavuutta, ovat vähäisiä muutoksia. Vähäisenä muutoksena voidaan pitää myös ehtoihin jääneen ehtojen laatijan kirjoitus- tai ajatusvirheen korjaamista, ellei tämä merkitse samalla huomattavaa muutosta ehdon sisältöön. On huomattava, ettei vakioehtoisessa sopimuksessa, jonka ehdot ovat vakuutuksenantajan yksipuolisesti laatimat, liene käytännössä useinkaan osoitettavissa mitään sopimusosapuolten yhteistä tahtoa, jonka mukaiseksi sopimusta korjattaisiin tällaisen kirjoitus- tai ajatusvirheen korjaamisella.

Arvioitaessa vakuutus sopimukseen tehtävän ehtomuutoksen vähäisyyttä merkitystä on sillä, kuinka laajasta vakuutustuotteesta on kysymys. Vahinkovakuutus voi kattaa esimerkiksi perheen koko kodin irtaimistoinen tai yhden, yksittäisen, varallisuusarvoltaan suhteellisen vähäisen esineen, kuten vaikkapa silmälasit. Henkilövakuutus taas voi olla laaja tapaturma- tai sairauskuluvakuutus tai uudemman tyyppinen vakuutus, joka kattaa hyvin rajattuja vahinkotapahtumia tai vahinkoseuraamuksia. Mitä suppeampi vakuutus on kysymyksessä, sitä kriittisemmin lienee suhtauduttava siihen, onko tietyn sisältöistä ehtomuutosta pidettävä vähäisenä vaiko ei. Kun kyse on laajasta vakuutuksesta, pieni rajoitus turvaan lienee helpommin hyväksyttävissä. Vahinkovakuutuksen osalta ehtomuutoksen merkittävyttä arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon vakuutettavan omaisuuden tyyppillinen käyttötarkoitus.

Henkilövakuutuksen vakuutusehtojen muuttamista vähäisyysperusteella koskevaa lautakuntakäytäntöä läpi käydessä huomio kiinnittyy siihen, että vakuutuksen korvauspiirin supistamiseen on suhtauduttu hyvin kielteisesti. Tässä lienee taustalla vakuutus sopimuslaista muutenkin ilmenevä tavoite suojata erityisesti niitä vakuutettuja, joiden terveydentila heikkenee vakuutuksen voimassa ollessa ja joiden mahdollisuudet saada toiselta vakuutuksenantajalta uusi vakuutus näin ollen huononevat. On kiellettyä muuttaa ehtoja tai irtisanoa vakuutus sillä perusteella, että vakuutustapahtuma on sattunut tai vakuutetun terveydentila huonontunut. Käytettävyyteen vaikuttavan muutoksen sallittavuuteen vaikuttaa se, mitä on pidettävä vakuutuksen ydinsisältönä – muutos, joka antaa vakuutuksenantajalle oikeuden määrätä vakuutetun hoitopaikka on varmasti vähäistä suurempi, kun taas muutos, jolla ainoastaan muutetaan korvauksen maksamisen käytännön toteutusta korvauspiirin pysyessä ennallaan, ei sitä välttämättä ole.

Niin sanottuja ketjutettuja muutoksia ei ole vakuutus sopimuslaissa kielletty. Sallittavuutta arvioitaessa on kuitenkin mielestäni otettava huomioon vakuutus sopimuslain pakottavuuden taustalla oleva heikoman sopimusosapuolen suojaamistarkoitus. Mikäli useat perättäiset, sinänsä yksittäisinä muutoksina vähäisyysperusteella sallittavat muutokset johtavat vakuutus sopimuksen sisällön vähäistä suurempaan muuttumiseen, on mahdollista, että lopputulosta pidetään hyvän vakuutus tavan vastaisena. Viimeisen rajan muutosten ketjuttamiselle muodostaa se sopimus oikeuden edellytys, jonka mukaan olennaista muutosta alkupe räiseen sopimukseen verrattuna merkitsevä muutos tulee toteuttaa molempien sopimusosapuolien myötävaikutuksella. Vakuutus sopimuksen osalta tämä tarkoittaa, että vakuutuksenantaja irtisanoo koko vakuutus kannan ja tarjoaa vakuutuksenottajille tässä yhteydessä uutta vakuutus sopimusta uusilla ehdoilla.

Kirjallisuutta

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus 2. 3. painos. Talentum, Helsinki 2011.

Hoppu, Esko – Hemmo, Mika: Vakuutusoikeus. WSOYPro, Helsinki 2006.

Jokela, Teemu – Lammi, Veera – Lohi, Ilkka – Silvola, Timo: Vapaaehtoinen henkilövakuutus. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA, Helsinki 2013.

Lehtipuro, Katriina – Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea – Raulos, Ville – Santavirta, Pia: Vakuutuslainsäädäntö. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA, Helsinki 2010.

Pellikka, Tuula – Peilimö, Petri – Puntari, Pasi – Vaitomaa, Mikko: Omaisuuden vakuuttaminen. 3. uudistettu painos. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA, Helsinki 2011

Peltonen, Anja – Määttä, Kalle: Kuluttajansuojaoikeus. Talentum Pro, Helsinki 2015.

Wuolijoki, Sakari: Hyvä pankki- ja vakuutustapa. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 2003.